

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 5. XI. 2014

VII.602.1.2014.JZ

**Zalecenia dla wójtów, burmistrzów i prezydentów miast
przed wyborami samorządowymi
w sprawie likwidowania barier w udziale wyborców w głosowaniu**

Szanowni Państwo,

W tym roku obchodzimy 25 – lecie odrodzonego samorządu terytorialnego. Rocznica ta jest powodem do dumy, ale także refleksji nad wyzwaniami. Takim wyzwaniem jest nadal umożliwienie wzięcia udziału w głosowaniu wszystkim osobom, które często wyłącznie z uwagi na swój wiek bądź niepełnosprawność napotykają na trudne do przewycięzenia bariery.

Przyczyny absencji wyborczej są różnorodne, jednak ankietowani wymieniają najczęściej różnego rodzaju **bariery techniczne i organizacyjne, które uniemożliwiają im udział w wyborach**. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych oraz osób w podeszłym wieku. Tymczasem już w dniu 16 listopada 2014 roku wyborcy będą wybierać radnych do rad gmin, miast, powiatów, sejmików województw, a także wójtów, burmistrzów i prezydentów swoich miast.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca szczególną uwagę na gwarancję zasady powszechności wyborów, która stanowi, że **państwo i jego instytucje są zobowiązane zrobić wszystko, by zapewnić wszystkim uprawnionym wyborcom realną możliwość**

oddania głosu. W moim biurze prowadzone są analizy prawa wyborczego i praktyki stosowania różnego rodzaju udogodnień dla wyborców. W ramach tych działań zrealizowaliśmy w tym roku m.in. rozbudowane **badanie opinii publicznej będące wspólną inicjatywą RPO i Centrum Badania Opinii Społecznej**(B. Roguska, J. Zbieranek, *Ułatwienia w głosowaniu. Wiedza, opinie i oczekiwania*, Warszawa, kwiecień 2014). Miało ono na celu określenie opinii, oczekiwań i wiedzy wyborców na temat ułatwień w głosowaniu i rozpoznanie koniecznych działań w tym zakresie. Na podstawie jego wyników, a także wcześniejszych analiz prawnych oraz ustaleń kontrolnych realizowanych przez pracowników Biura RPO, chciałabym zwrócić uwagę na kilka niezwykle istotnych zagadnień związanych z organizacją wyborów.

Przede wszystkim chciałabym zauważyć, że mimo wprowadzenia w ostatnich latach możliwości głosowania korespondencyjnego lub za pomocą pełnomocnika dla grupy wyborców niepełnosprawnych (ta ostatnia forma głosowania dostępna jest również dla wyborców w zaawansowanym wieku), **osoby te w przeważającej większości wskazują głosowanie w lokalu wyborczym, jeśli to tylko jest możliwe, jako preferowany sposób udziału w wyborach.** Zwraca to uwagę na **ogromną wagę właściwego dostosowania lokali wyborczych do ich potrzeb.** Kwestie te są uregulowane w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 ze zm.), a także w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 158, poz. 938). **Należy podkreślić, że praktyczna realizacja gwarancji wyborczych zależy od właściwego wypełniania przez lokal wyborczy oraz elementy jego wyposażenia warunków, o których mowa w tych przepisach.** Kontrola lokali wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych dokonana przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w maju 2014 roku, przed wyborami do Parlamentu Europejskiego, wskazała, że zdecydowana większość z nich (72 %) nie spełniała warunków wskazanych w wymienionym rozporządzeniu. **Stwierdzone przez Rzecznika uchybienia, co do zasady, nie dotyczyły barier architektonicznych budynków, natomiast samej organizacji lokalu wyborczego:** przygotowania miejsc zapewniających tajność głosowania (w tym właściwego oświetlenia), rozmieszczenia obwieszczeń Państwowej Komisji Wyborczej, oznakowania krawędzi stopni. Nieprawidłowości tych można było stosunkowo

łatwo uniknąć przy właściwym urządzeniu lokalu wyborczego i dołożenia przez osoby odpowiedzialne i nadzorujące należytej staranności. W tym zakresie rola władz gminnych i miejskich jest więc wyjątkowo ważna.

Z moich analiz wynika, że konieczne jest podejmowanie przez władze gminy również innych, szerszych działań. Należy bowiem zwrócić uwagę na odpowiednie dostosowanie i przygotowanie **terenu wokół lokalu wyborczego**, tak by zlikwidować bariery w jego bezpośrednim otoczeniu np. w postaci zamkniętych bramek, czy też dojazdów.

Duże znaczenie ma w tym kontekście procedura dowozu wyborców niepełnosprawnych i starszych do lokalu wyborczego, organizowanego przez władze gmin. Jak pokazują badania CBOS-BRPO, oczekiwania wyborców odnośnie do tej cennej inicjatywy zdecydowanie przekraczają działania podejmowane w czasie poprzednich wyborów. Dlatego **apeluję o zorganizowanie dowozu na szerszą skalę niż dotychczas, co przyczyniłoby się do ułatwienia udziału w wyborach dużej grupie obywateli**. Niezmiernie istotne jest również przekazanie informacji o takiej możliwości wszystkim zainteresowanym.

Chciałabym także zwrócić szczególną uwagę na procedury skutecznego informowania wyborców o najważniejszych kwestiach związanych z wyborami. Jak wykazały przywołane wyżej badania, wiedza o istniejących ułatwieniach jest wciąż bardzo niewielka, szczególnie wśród ich adresatów. Tymczasem mechanizmy informowania, jakie wprowadził w 2011 roku Kodeks wyborczy nie spełniają niestety swoich funkcji. Przeważająca większość (ponad 80 %) wyborców niepełnosprawnych nie potrafi bowiem wskazać, że po ważne informacje - o terminie i godzinach głosowania, komitetach wyborczych i ich kandydatach, o warunkach i formach głosowania, właściwym okręgu wyborczy i obwodzie głosowania, a także lokalizacji najbliższych miejscu zamieszkania lokale wyborcze przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych - należy zwrócić się do wójta/burmistrza/prezydenta miasta, który ma obowiązek jej udzielenia (na mocy art. 37a Kodeksu wyborczego) m.in. przekazując wyborcy materiały w formie elektronicznej. Konieczne jest więc przekazywanie informacji wyborcom o tym uprawnieniu np. powinna ona znaleźć w widocznym miejscu na stronie internetowej urzędu gminy czy miasta.

Pragnę również podkreślić szereg **dobrych praktyk, jakie realizowane są przez niektóre władze samorządowe w zakresie organizowania i informowania o wyborach.** Obejmują one m.in. przygotowywanie i przesyłanie do mieszkańców podstawowych informacji o wyborach, np. w postaci druków/broszurek z datą wyborów, godzinami głosowania, podziałem na obwody do głosowania (np. mapki), adresem siedziby lokalu wyborczego oraz wykazem ulic należących do konkretnego obwodu; wywieszanie na drzwiach domów/ bloków adresu właściwego dla ich mieszkańców lokalu wyborczego; upowszechnianie informacji o możliwości bezpłatnego transportu dla osób niepełnosprawnych i starszych.

Pragnę podkreślić, że waga działań, jakie możecie Państwo podjąć w najbliższym czasie, mających na celu ułatwienie udziału w wyborach samorządowych – w szczególności wyborcom znajdującym się w szczególnej sytuacji, tj. osobom z niepełnosprawnościami i w zaawansowanym wieku – jest ogromna. Wierzę, że cenne inicjatywy związane zarówno z przygotowaniem warunków do głosowania, ale – co równie ważne – przekazaniem wyborcom informacji o udogodnieniach, pozwoli usunąć bariery jakie napotykają wyborcy w udziale w głosowaniu.

Z pozdrowieniami

Janez Fojan